

meo ne cum inspexeris, invenias plura peccata quam merita. Hoc solum rogo, hoc dico, hoc impetrare desidero : « Opera manuum tuarum ne despicias. » Opus tuum in me vide, non meum. Nam meum si videris, damnas : tuum si videris, coronas. Quia et quaecumque sunt bona opera mea, abs te mihi sunt, et ideo tua magis quam mea sunt. Audio quippe ab Apostolo tuo, « Gratia salvi facti » estis per fidem, et hoc non ex vobis, sed Dei donum » est; non ex operibus, ne forte quis extollatur. Ipsius » enim sumus figmentum, creati in Christo Jesu in operibus bonis ¹. » Ergo sive in eo quod homines simus, sive in eo quod ex nostra impietate mutati et justificati sumus, Domine, « Opera manuum tuarum ne despicias. »

ENARRATIO

IN PSALMUM CXXXVIII.

Sermo ad plebem.

I. PSALMUM nobis brevem paraveramus ²; quem mandaveramus cantari a lectore : sed ad horam, quantum videtur, perturbatus, alterum pro altero legit. Maluimus nos in errore lectoris sequi voluntatem Dei, quam nostram in nostro proposito. Si ergo vos in ejus prolixitate aliquandiu tenuerimus, nobis non imputetis; sed credatis Deum nos non infructuose laborare voluisse. Neque enim frustra in primo peccato nostro poenam accepimus, ut in sudore

¹ Ephes. II, 8-10. — ² Vide D. Guillon, tom. XXII, pag. 68-70.

vultus nostri panem manducemus ¹. Tantum si panis est, attendite. Panis autem est, si Christus est : « Ego sum, » inquit, panis vivus qui de caelo descendi ². » Quem manifestatum habemus in Evangelio, ipsum quæramus et in Prophetis. Hunc ibi non vident super quorum cor adhuc velamen positum est ³, unde audivit Charitas Vestra hesterno die. Nobis autem quia sacrificium vespertinum crucis Domini conscidit velum ⁴, ut pateant jam templi secreta; quandiu nobis Christus prædicatur, etsi cum labore et sudore, manducandus est panis.

II. Loquitur autem Dominus noster Jesus Christus in Prophetis aliquando ex persona capitis nostri, qui est ipse Christus salvator, sedens ad dexteram Patris; qui etiam propter nos natus de Virgine, et sub Pontio Pilato, qualia nostis, passus est; fuso innocente sanguine, quod est pretium nostrum, redemit nocentes a captivitate, in qua detinebamur a diabolo, donans nobis delicta, et ipso pretio nostro sanguine suo delens chirographum, quo debitores tenebamur ⁵. Ipse est rector et sponsus et redemptor Ecclesiae, caput nostrum. Et utique si caput est, habet corpus. Corpus autem ejus sancta Ecclesia, quæ etiam conjux ejus : cui dicit Apostolus, « Vos autem estis corpus Christi » et membra ⁶. » Totus itaque Christus caput et corpus, tanquam integer vir : quia et femina de viro facta est, et ad virum pertinet; et dictum est de primo conjugio, « Erunt duo in carne una ⁷. » Hoc autem ad mysterium interpretatur Apostolus non frustra esse dictum de illis duobus hominibus, nisi quia in eis jam figurabatur Christus et Ecclesia, nam hoc sic exponit Apostolus : « Erunt » duo in carne, inquit, una : sacramentum hoc magnum

¹ Gen. III, 19. — ² Joan. VI, 41. — ³ 2 Cor. III, 14. — ⁴ Matth. XXVII, 51. — ⁵ Coloss. II, 13, 14. — ⁶ 1 Cor. XII, 27. — ⁷ Gen. II, 24.

« est ; ego autem dico , in Christo et Ecclesia ¹. » Dicit etiam ipsum Adam formam futuri : « Qui est , inquit , » forma futuri ² : » Si ergo Adam forma futuri , quomodo de latere dormientis Eva facta est ³ , sic ex latere Domini dormientis , id est , in passione morientis , et in cruce percusso de lancea ⁴ , manaverunt sacramenta , quibus formaretur Ecclesia . Nam de futura eadem passione sua sic dicit in alio Psalmo , « Ego dormivi , et somnum cepi , et exur- » rexi , quoniam Dominus suscipiet me ⁵. » Ergo dormitio intelligitur passio . Eva de latere dormientis , Ecclesia de latere patientis . Loquitur ergo Dominus noster Jesus Christus in Prophetis aliquando ex voce sua , aliquando ex voce nostra , quia unum se facit nobiscum ; sicut dictum est , « Erunt duo in carne una ⁶ » Unde dicit , et ipse Dominus in Evangelio , cum de conjugio loqueretur . « Igi- » tur jam non sunt duo , sed una caro ⁷. » Una caro , quia de nostra mortalitate carnem suscepit . Non autem una divinitas ; quia ille Creator , nos creatura . Quidquid igitur Dominus loquitur ex persona susceptæ carnis , et ad illud caput pertinet , quod jam ascendit in cœlum , et ad ista membra , quæ adhuc in terrena peregrinatione laborant : pro quibus laborantibus membris , cum ea Saulus insequeretur , clamavit de cœlo , « Saule , Saule , quid me perse- » queris ⁸? » Audiamus ergo loquentem Dominum Jesum Christum in prophetia . Cantati enim sunt ipsi Psalmi longe antequam Dominus de Maria nasceretur , non antequam Dominus esset . Semper enim Creator omnium , aliquando autem et natus ex creatura . Divinitatem illam credamus , et quantum possumus , intelligamus æqualem Patri . Sed illa Divinitas Patri æqualis , facta est particeps

¹ Ephes. v, 31, 32. — ² Rom. v, 14. — ³ Gen. 11, 21, 22. — ⁴ Joan. xix, 34. — ⁵ Psal. 131, 6. — ⁶ Gen. 11, 24. — ⁷ Matth. xix, 6. — ⁸ Act. ix, 4.

nostræ mortalitatis , non de suo , sed de nostro : ut et nos efficeremur participes divinitatis ejus , non de nostro , sed de ipsius .

III. « Domine , probasti me , et cognovisti me ¹. » Dicit hoc ipse Dominus Jesus Christus , dicat et ipse , « Domine , » Patri . Non enim Dominus ejus Pater ejus , nisi quia dignatus est nasci secundum carnem . Pater est Dei , Dominus hominis . Vis nosse cui Pater est ? Æqualis sibi Filio . Apostolus dicit , « Qui cum in forma Dei esset , non rapinam » arbitratus est esse æqualis Deo . » Huic formæ Pater est Deus , æquali sibi formæ , unigenito Filio nato de substantia sua . Propter nos autem , ut reficeremur , et efficeremur participes divinitatis ejus , reparati ad vitam æternam , quia ipse , ut dixi , factus est particeps mortalitatis nostræ ; quid de illo ait Apostolus ibi , ubi dixerat , « Qui cum in forma Dei esset , non rapinam arbitratus est » esse æqualis Deo ? Sed semetipsum , inquit , exinanivit , » formam servi accipiens , in similitudine hominum factus , » et habitu inventus ut homo ²? » Erat autem in forma Dei æqualis Patri ; et accepit formam servi , qua minor esset Patri . Unde utrumque dicit in Evangelio , et , « Ego » et Pater unum sumus ³ : » et , « Quoniam Pater major me » est ⁴. Ego et Pater unum sumus , » secundum formam Dei : « Pater major me est , » secundum formam servi . Ergo quia et Pater et Dominus est , Pater formæ Dei , Dominus formæ servi : dicat ergo ipse , nec miremur , nec scandalizemur , quia Filius Dei unicus dicit , « Domine , » probasti me , et cognovisti me . Probasti , et cognovisti : » non quia non noverat , sed quia notum aliis fecerat . « Pro- » basti me , inquit , et cognovisti me . »

IV. « Tu cognovisti sessionem meam et resurrectionem

¹ Psal. cxxxviii, 1. — ² Philip. 11, 6, 7. — ³ Joan. x, 30. — ⁴ Id. xiv, 28.

» meam¹. » Quid hic sessio? Quid hic resurrectio? Qui sedet, humiliatse. Sedit ergo Dominus in passione, surrexit in resurrectione. « Tu, inquit, hoc cognovisti: » id est, tu voluisti, tu approbasti, secundum voluntatem tuam factum est. Si autem volueris accipere vocem capitis ex persona corporis, dicamus et nos, « Tu cognovisti sessionem meam » et resurrectionem meam. » Sedet enim homo, quando humiliat se in poenitentia: surgit autem remissis peccatis, quando erigitur in spem vitæ æternæ. Propterea et in alio Psalmo dicitur, « Surgite posteaquam sedistis, qui manducatis panem doloris². » Panem doloris poenitentes manducant, qui cantant in alio Psalmo, et dicunt, « Factæ » sunt mihi lacrymæ meæ panis die ac nocte³. » Quid est ergo, « Surgite posteaquam sedistis? » Nolite exaltari, nisi humiliati fueritis. Multi enim volunt surgere, antequam sederint: volunt se justos videri, antequam peccatores se esse confessi sint. Ergo si ex persona capitis nostri accipis, sic intellige: « Tu cognovisti sessionem meam et resurrectionem meam, » passionem meam et resurrectionem meam. Si ex persona corporis: « Tu cognovisti sessionem meam et resurrectionem meam, » coram oculis tuis et peccata confessus sum, et tua gratia justificatus sum.

V. « Intellexisti cogitationes meas de longinquo: semitam meam et limitem meum investigasti, et omnes vias » meas prævidisti⁴. » Quid est, « De longinquo? » Cum adhuc in peregrinatione sum, antequam ad illam patriam veniam, tu cognovisti cogitationem meam. Attende illum Filium minorem: quia ipse etiam factus est corpus Christi, Ecclesia de Gentibus veniens. Ierat quippe in longinquum filius minor. Duos enim filios habebat quidam paterfa-

¹ Psal. cxxxviii, 2. — ² Id. cxxvi, 2. — ³ Id. xli, 4. — ⁴ Id. cxxxviii, 3, 4.

miliæ: major non longe ierat, sed in agro operabatur, et significat sanctos in Lege facientes opera et præcepta Legis. Genus autem humanum, quod deflexerat in idolorum culturam, in longinquo fuerat peregrinatum. Quid tam longe ab eo qui fecit te, quam figmentum quod tibi ipse fecisti? Profectus est ergo filius minor in regionem longinquam, portans secum substantiam suam, et sicut novimus in Evangelio, dissipavit eam vivens prodige cum meretricibus; et famem passus applicuit se cuidam principi regionis illius; et ille eum porcis pascendis præposuit, de quorum siliquis cupiebat saturari, nec poterat. Post laborem et triturationem et tribulationem et egestatem, venit illi in mentem pater, et voluit redire; et sic ait: « Surgam, et ibo ad patrem meum. Surgam, » dixit, sederat enim. Ejus ergo vocem hic agnosce dicentis, « Tu cognovisti sessionem meam et resurrectionem meam. » Sedi in egestate, surrexi in desiderio panis tui. « Intellexisti cogitationes meas de longinquo. » Longe enim eram profectus: sed ubi non est quem deserueram? « Intellexisti cogitationes meas de longinquo. » Propterea sic dicit Dominus in Evangelio, « Quia occurrit illi pater venienti¹. » Vere, quia intellexerat cogitationes ejus de longinquo. « Semitam meam et limitem meum investigasti. Semitam, inquit, meam: » quam, nisi malam, quam ille ambulaverat, ut patrem desereret, quasi occultus esse posset ab oculis vindicantis; aut vero in illa egestate contereretur, aut porcos pascere poneretur, nisi pater vellet flagellare longinquum, ut reciperet propinquum? Ergo tanquam deprehensus fugitivus, sequente se vindicta legitima Dei vindicantis in affectiones nostras, quacumque ierimus et quocumque progressi fuerimus; tanquam ergo deprehensus fugitivus loquitur: « Semitam meam, et li-

¹ Luc. xv, 11-20.

» mitem meum investigasti. » Quid est, « Semitam meam? » Qua profectus sum. Quid est, « Limitem meum? » Quo usque perveni. « Semitam meam et limitem meum investigasti. » Limes meus ille longinquus, non fuit longe ab oculis tuis. Multum ieram, et tu ibi eras. « Semitam meam et limitem meum investigasti. »

VI. Et omnes vias meas prævidisti¹. » Non dixit, vidisti; sed, « Prævidisti. » Antequam eas irem, antequam eas ambularem, prævidisti eas: et permisisti me in labore ire vias meas, ut si nollem laborare, redirem in vias tuas. « Quoniam non est dolus in lingua mea. » Quare hoc dixit? Quia ecce fateor tibi, ambulavi semitam meam, factus sum longinquus a te; discessi a te, cum quo mihi bene erat, et bono meo male mihi fuit sine te. Nam si mihi bene esset sine te, nollem forsitan redire ad te. Ergo iste confitens peccata sua, dicens corpus Christi justificatum, non in se, sed in illius gratia, dixit, « Non est dolus in lingua mea. »

VII. « Ecce tu, Domine, cognovisti omnia novissima et » antiqua². » Cognovisti novissima mea, quando porcos pavi: cognovisti antiqua mea, quando a te partem substantiæ meæ expetivi. Antiqua mihi fuerunt exordia malorum novissimorum. Antiquum peccatum, quando lapsi sumus: novissima poena, quando in istam mortalitatem laboriosam periculosamque pervenimus. Atque utinam nobis ista sit novissima. Erit ista novissima, si jam redire voluerimus. Est enim alia quibusdam impiis novissima, quibus dicitur, « Ite in ignem æternum qui præparatus est diabolo et angelis ejus³. » Nos autem, fratres, huc usque deseruimus Deum: usque ad hujus vitæ mortalitatem sufficiat labor noster. Recordemur panem Patris nostri, recolamus beatitudinem domus patris nostri: non

¹ Psal. cxxxviii, 4. — ² Ibid. 5. — ³ Matth. 25. 41.

nos delectent siliquæ porcorum, doctrinæ dæmoniorum. « Ecce tu, Domine, cognovisti omnia novissima et antiqua: novissima, » quo perveni; « Antiqua, » ubi te offendi. « Tu finxisti me, et posuisti super me manum » tuam. Finxisti me: » ubi? In ista mortalitate, jam ad labores, ad quos omnes nati sumus. Non enim quisquam nascitur, nisi quem Deus finxerit in utero matris suæ, aut ulla creatura est, cujus non est ille psalmator. Sed « Finxisti me, » in isto labore: « Et posuisti super me manum tuam, » vindicem manum, gravantem superbum. Ita enim salubriter dejecit elatum, ut erigat humilem. « Tu finxisti me, et posuisti super me manum tuam. »

VIII. « Mirificata est scientia tua ex me; invaluit, non » potero ad illam. Aliquid, quod obscurum quidem est, sed cum non parva dulcedine intelligitur, advertentes audite. Moyses sanctus Dei famulus, cum quo loquebatur Deus per nubem, quia temporaliter loquens utique per assumptam creaturam loquebatur servo suo; id est, non per substantiam suam, sed per assumptam aliquam corporalem creaturam, per quam voces ille fierent, et humanis atque mortalibus auribus personarent: (Sic enim loquebatur tunc Deus, non quomodo loquitur in substantia sua. Quomodo enim loquitur in substantia sua? Locutio Dei, Verbum Dei est: Verbum Dei Christus est: Verbum illud non sonat et transit, sed semper incommutabiliter manet Verbum, per quod facta sunt omnia¹. Cui Verbo dicitur, ipsa est enim et sapientia Dei, « Mutabis ea, et » mutabuntur, tu autem idem ipse es². » Et alio loco de Sapientia cum Scriptura diceret, « In se ipsa manens, ait, » innovat omnia³. » Illa ergo Sapientia stans, (si dici debet vel stans, dicitur, autem propter incommutabilitatem, non propter immobilitatem:) et eodem modo se semper

¹ Joan. 1, 3. — ² Psal. ci, 27. — ³ Sap. vii, 27.

habens, nullo loco, nullo tempore variata, nusquam aliter quam hic aut ibi, nunquam aliter quam nunc aut antea, ipsa est locutio Dei. Locutio vero illa, quæ fiebat ad Moysen, ad hominem fiebat per syllabas, per transeuntes sonos. Non aut fierent ista, nisi Deus assumeret talem creaturam, per quam hujusmodi sermonem et voces emitteret.) Moyses sanctus noverat istam locutionem Dei assumptis quibusdam corporeis creaturis fieri: et desideravit et concupivit videre ipsam speciem Dei, et loquenti secum Deo dixit, « Si inveni gratiam ante te, ostende mihi te » metipsum. » Cum hoc vehementer concupisceret, et hoc quadam, si dicendum est, amica familiaritate, qua ipse dignatus est, extorquere vellet Deo, ut videret ejus majestatem et faciem, quomodo dici potest facies Dei: ait illi, « Non potes videre faciem meam. Nemo enim vidit faciem » meam, et vixit: sed ponam te in spelunca petrae, et » transibo, et ponam super te manum meam: cum autem » transiero, posteriora mea videbis¹. » Et ex his verbis natum est alterum ænigma, id est, obscura quaedam figura rerum. « Cum transiero, posteriora mea videbis, » dicit Deus: quasi ex alia parte habeat faciem, ex alia dorsum. Absit a nobis tale aliquid de illa Majestate sentire. Nam qui hoc sentit de Deo, quid ei prodest, quod templa clausa sunt? Idololum in corde suo fabricat. Sunt ergo in illis verbis magna mysteria. Loquebatur Dominus, ut dixi, per creaturam, quomodo vellet famulo suo. Intellecta est illic persona ipsius Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi. Qui quidem secundum formam Dei, qua æqualis est Patri². Similiter oculis humanis invisibilis est, sicut et Pater. Si enim sapientia humana videri oculis non potest, Virtus et Sapientia Dei videri oculis carnis potest? Sed quia erat Dominus opportuno tempore carnem suscepturus, ut oculis

¹ Exod. xxxiii, 9-23. — ² Philip. ii, 6.

etiam carnis propter salubritatem curandæ intus mentis appareret, quando ita apparere opus esset; hoc prædicens Moysi figurate ait, « Faciem meam videre non potes, » posteriora mea videbis, sed cum transiero. » Ut autem non videas faciem meam, manus mea erit super te. Transire quid fuit Domino, nisi quod Evangelista dicit, « Cum » autem venisset hora, ut transiret Jesus de hoc mundo » ad Patrem¹? » Nam ipsum transitum significat Pascha. Quod enim hebraïco verbo dicitur Pascha, latine transitus interpretatur. Quid est, « Faciem meam non videbis, » sed posteriora mea videbis? » Cujus personam gerebat ille Moyses, quando ei dictum est, « Faciem meam non videbis, sed posteriora mea videbis, et hoc cum transiero. » Ut autem non videas faciem meam, « Ponam » super te manum meam? » Faciem suam, dixit prima sua; et quodam modo posteriora sua, transitum de hoc mundo passionis suæ. Apparuit Judæis, non eum cognoverunt. Eorum personam gerebat Moyses, quando ei dicebatur, « Faciem meam non potes videre. » Unde autem non viderunt Deum in carne positum? Quia gravata erat super eos manus Domini. De illis enim dixerat Isaias, « In » crassa cor populi hujus, et oculos ejus grava². » Et eorum vox est in alio Psalmo, « Quoniam gravata est super me » manus tua³. » Ut ergo non cognoscerent tunc divinitatem Christi, (« Si enim cognovissent, nunquam Dominum » gloriæ crucifixissent⁴. » Non crucifixo autem Domino, sanguis illius non redimeret orbem terrarum.) quid egit Deus, nisi quod ait Apostolus, altitudinem divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei? ubi exclamat, « O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus! Quis enim » cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit?

¹ Joan. xiii, 1. — ² Isai. vi, 10. — ³ Psal. xxxi, 4. — ⁴ I Cor. ii, 8.

» aut quis prior dedit illi, et retribuetur ei? Quoniam ex
 » ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia, ipsi gloria in
 » sæcula sæculorum.» Apostolus hoc dicit: quia superius
 dixerat, « Cæcitas ex parte Israël facta est, ut plenitudo
 » Gentium intraret, et sic omnis Israël salvus fieret¹. »
 Excæcati sunt ergo ex parte Judæi, merito superbiæ suæ,
 quia se justos dicebant; et excæcati crucifixerunt Dominum.
 Posuit super eos manum suam, ne viderent eum, donec
 transiret, scilicet de hoc mundo ad Patrem. Videamus si
 posteaquam transiit videntur posteriora ejus. Resurrexit
 Dominus, apparuit Discipulis suis², et omnibus qui in eum
 jam crediderant: non eis a quibus crucifixus erat, quia
 super illos manum posuerat, donec transiret. Ascendit
 autem in coelum, quadraginta diebus factis cum Discipulis
 suis. Impleto autem die Pentecostes, misit eis Spiritum
 sanctum. Repleti Spiritu sancto, cœperunt omnium lin-
 guis loqui, qui in una nati erant, et unam solam didice-
 rant. Expaverunt, et exhorruerunt tantum miraculum
 millia eorum qui crucifixerant Dominum: compuncti corde
 de tanto miraculo, quæsierunt consilium ab Apostolis,
 quid facerent, posteaquam eis prædicatus est Christus,
 mirantibus unde idiotæ homines linguis omnibus loque-
 rentur. Per Petrum igitur apostolum annuntiato eis Christo,
 quem in cruce contempserant, quem tanquam mortalem
 hominem irriserant; cui propterea insultabant, quia de
 cruce non descendebat, cum utique majus multo fuerit,
 quod fecit, de sepulcro resurgere, quam de cruce des-
 cendere: annuntiato ergo sibi Christo dixerunt, « Quid
 » faciemus? » Illi qui sævierunt in Dominum, quem vi-
 debant, jam consilium petunt salutis: et dictum est eis,
 « Agite pœnitentiam, et baptizetur unusquisque vestrum
 » in nomine Domini nostri Jesu Christi, et dimittentur

¹ Rom. xi, 25, 26 et 33-36. — ² Joan. xx, 14, et xxi, 1 et seq.

» vobis peccata vestra¹. » Ecce viderunt posteriora ejus,
 cujus faciem videre non potuerunt. Manus enim ejus
 erat super oculos eorum; non semper, sed donec transiret.
 Posteaquam transiit, abstulit manum ab oculis eorum.
 Ablata manu ab oculis suis, dicunt Discipulis, « Quid fa-
 » ciemus? » Primo sævi, postea pii; primo irati, postea
 timidi; primo duri, postea flexi; primo cæci, postea illu-
 minati.

IX. Puto quod agnoscamus et in hoc Psalmo voces hu-
 jusmodi etiam Gentium, recordantium infidelitatem suam.
 « Conclusit enim Deus omnes in infidelitate, ut omnium
 » misereatur². Tu finxisti me, et posuisti super me ma-
 » num tuam. Mirificata est scientia tua ex me, invaluit,
 » non potero ad illam.» Veluti posuisti super me manum
 tuam: mirus mihi factus es, non te comprehendo cum
 quo eram. Quam facilis mihi erat vultus patris, quando
 dixi: « Da mihi substantiam meam, quæ me contingit. »
 Ecce profecto in regionem longinquam et fame contrito³,
 multum mihi est, et labor est ante me, non possum per-
 cipere quod dimisi. « Mirificata est enim, inquit, scientia
 » tua ex me. » Ex peccato meo factum est, ut mirificata
 mihi esset, et incomprehensibilis mihi existeret. Nam erat
 mihi facilitas contemplandi te, quando non superbia re-
 liqueram te. « Mirificata est scientia tua ex me, invaluit,
 » non potero ad illam: » sed subaudis « Ex me. Non po-
 » tero ad illam ex me. » Cum ergo potero, non potero
 nisi ex te.

X. Ecce invenis in longinquo fugitivum non latere ocu-
 los ejus, a quo fugit. Et quo iturus est jam, cujus limes
 est investigatus? Videte quid dicit: « Quo ibo a Spiritu
 » tuo? Spiritus enim Domini replevit orbem terrarum⁴. »
 Quis potest fugere in mundo ab illo Spiritu, quo plenus

¹ Act. ii, 38. — ² Rom. xi, 32. — ³ Luc. xxxv, 12-17. — ⁴ Sap. i, 7.

est mundus? « Quo ibo a Spiritu tuo, et quo a facie tua fugiam? » Locum quærit, quo fugiat ab ira Dei. Quis est locus recepturus fugitivum Dei? Homines qui suscipiunt fugitivos, quærunt ab eis a quo fugerint, et quem servum invenerint alicujus domini minus potentis, tanquam sine ullo timore suscipiunt, dicentes in corde suo: Non habet iste talem dominum, a quo possit investigari. Cum autem audierint dominum potentem, aut non suscipiunt, aut cum magno timore suscipiunt: quia et homo potens falli potest. Ubi non est Deus? Quis fallit Deum? Quem non videt Deus? A quo fugitivum suum non repetit Deus? Quo ergo ibit fugitivus iste a facie Dei? Vertit se hac atque illac, quasi quærens locum fugæ suæ.

XI. « Si ascendero, inquit, in cœlum, tu ibi es; si » descendero in infernum, ades¹. » Tandem cognovisti male fugitive, nullo pacto te posse fieri longe ab eo, a quo longinquare voluisti. Ecce ille ubique est: tu quo iturus es? Invenit consilium², et hoc ab illo qui eum jam revocare dignatur inspiratum. « Si ascendero in cœlum, tu » ibi es; si descendero in infernum, ades. » Si me extulero, te invenio repressorem; si me abscondero, te invenio inquisitorem; et non inquisitorem tantum, sed et investigatorem. Si enim superbiero de justitia mea, tu ibi es, cujus est vera justitia. Si peccando venero in profundum malorum, et confiteri contempsero³, dicens: « Quis » me videt? In inferno enim quis confitebitur tibi³? » Etiam illic ades, ut vindices. Quo ergo iturus sum, ut a facie tua fugiam, id est, iratum te non sentiam?

XII. Hoc consilium invenit: Sic fugiam, inquit, a facie tua, sic fugiam a Spiritu tuo; ab ultore Spiritu, a vindice facie, sic fugiam. Quomodo? « Si recipiam pennas » meas in directum, et habitabo in extrema maris⁴. » Sic

¹ Psal. cxxxviii, 8. — ² Prov. xviii, 3. — ³ Psal. vi, 6. — ⁴ Id. cxxxviii, 9.

possum fugere a facie tua. Si in extrema maris vult fugere a facie Dei, ibi non erit ille a quo fugit, de quo dixit: « Si descendero in infernum, ades? » Mirum si in extremis maris non est, qui nec apud inferos deest. Sed novi inquit, quomodo fugiam ab ira tua. Recipiendæ sunt pennæ meæ non in pravum, sed in directum, ut nec in superbam erigar præsumptionem, nec in perditam mergar desperationem. Quas pennas vult assumere, nisi duas alas, duo præcepta charitatis? In quibus duobus præceptis tota Lex pendet et Prophetæ¹. Has, inquit, alas, has pennas si recipiam sic, et habitabo in extrema maris, possum fugere a facie tua ad faciem tuam, a facie irati ad faciem placati. Quid enim est extremum maris, nisi finis sæculi? Illuc jam volumus spe et desiderio, habentes alas geminæ charitatis: non sit nobis requies, nisi in extremo maris. Nam si alibi requiem voluerimus, in mare præcipitabimur. Volemus quousque finiatur mare, suspendamus nos pennis geminæ dilectionis: ad Deum interim spe volumus, et illum finem maris spe fideli præmeditemur.

XIII. Quis autem nos perducatur, attendite: ille ipse, cujus faciem irati volumus fugere. Quid enim sequitur? « Si descendero in infernum, ades. Si recipiam pennas » meas in directum. Recipiam, » inquit: ergo amiserat. « Si recipiam pennas meas in directum, et habitabo in » novissima maris. Etenim illuc manus tua deducet me; » et adducet me dextera tua². » Hoc meditemur, fratres charissimi, hæc sit spes nostra, hæc sit consolatio nostra. Recipiamus pennas per charitatem, quas amisimus per cupiditatem. Cupiditas enim viscum facta est pennarum nostrarum: elisit nos de libertate aëris nostri, id est, aurarum illarum liberarum Spiritus Dei. Inde elisi perdidimus

¹ Matth. xxii, 40. — ² Psal. cxxxviii, 10.

mus pennas, et fuimus quodam modo captivati in aucupis potestate : inde nos sanguine suo redemit, quem fugimus ut caperemur. Nutrit nobis pennas de præceptis suis : erigimus eas jam sine visco. Non amemus mare, sed volumus in extrema maris. Nemo trepidet, sed nemo de pen- nis suis præsumat : quia et pennatos nisi ipse erigat, nisi ipse deducat, præcipitabimur in profunda maris, lassati et fatigati, quasi præsumentes de viribus nostris. Opus ergo est ut habeamus pennas, et opus est ut ipse deducatur : adjutor enim noster est. Habemus liberum arbitrium : sed illo ipso libero arbitrio quantum possumus, nisi nos adjuvet ille qui jubet? « Etenim illuc manus tua » deducet me, et adducet me dextera tua. »

XIV. Et considerans longinquitatem viæ, quid sibi dixit? « Et dixi : Fortasse tenebræ conculcabunt me¹. » Ecce enim jam credidi in Christum, jam erigor duabus alis geminæ charitatis, et abundat iniquitas hujus sæculi; et quoniam abundavit iniquitas, refrigescit charitas multorum. Sic dixit Dominus : « Quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum². » In ista vita inter tanta scandala, inter tam multa peccata, inter tantas turbas quotidianarum tentationum, quotidianarum suggestionum malarum, quid facio, inquit? Quomodo perveniam ad extrema maris? Audio terribiliter a Domino : « Quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. » Deinde subjecit, « Qui perseveraverit usque » in finem, hic salvus erit³. » Attendens longitudinem viæ, dixi mihi : « Fortasse tenebræ conculcabunt me. Et » nox illuminatio in deliciis meis. » Facta est mihi nox illuminatio : quia in nocte me desperaveram posse transire tantum mare, et tantam viam superare, et venire ad extremum perseverando usque in finem. Gratias illi qui

¹ Psal. cxxxviii, 11. — ² Matth. xxiv, 12. — ³ Ibid. 13.

me quæsivit fugitivum, qui terga mea flagelli plaga percussit, qui me vocando ab interitu revocavit, qui fecit mihi illuminatam noctem. Nox est enim quandiu ista vita agitur. Quomodo est nox illuminata? Quia Christus descendit in noctem. Accepit Christus carnem de isto sæculo, et illuminavit nobis noctem. Perdiderat enim drachmam mulier illa, accendit lucernam¹. Sapientia Dei perdiderat drachmam. Quid est drachma? Nummus, in quo nummo imago erat ipsius Imperatoris nostri. Factus est enim homo ad imaginem Dei², et perierat. Et quid fecit mulier sapiens? Accendit lucernam. Lucerna de luto est, sed habet lucem, qua inveniatur drachma. Lucerna ergo sapientiæ, caro Christi, de luto facta est; sed Verbo suo lucet, invenit perditos. « Et nox illuminatio in deliciis » meis : » facta est mihi nox in deliciis. Deliciæ nostræ Christus. Videte quemadmodum de illo modo gaudeamus. Clamores isti vestri, gaudia ista vestra unde sunt, nisi de deliciis? Unde autem istæ deliciæ, nisi quia nox illuminata est, nisi quia nobis Christus Dominus prædicatur? Quia quæsivit vos antequam quæreretis eum, et invenit vos ut inveniretis eum. « Et nox illuminatio in deliciis » meis. »

XV. « Quoniam tenebræ non obtenebrabuntur a te³. » Tu ergo noli tenebrare tenebras tuas; et Deus illas non tenebrat, sed magis illuminat, quia illi dictum est in alio Psalmo, « Tu illuminabis lucernam meam, Domine, » Deus meus, illuminabis tenebras meas⁴. » Qui autem tenebrant tenebras suas, quas Deus non tenebrat? Homines mali, homines perversi : cum peccant, utique tenebræ sunt; dum non confitentur peccata quæ fecerunt, sed insuper defendunt, tenebrant tenebras suas. Ergo jam si peccasti, in tenebris es : sed confitendo tenebras tuas,

¹ Luc. xv, 8. — ² Gen. 1, 27. — ³ Psal. cxxxviii, 12. — ⁴ Id. xvii, 29.